

LA DEFENSA DEL MODEL LINGÜÍSTIC A L'ESCOLA CATALANA DES DE L'ÒPTICA DEL DRET.

Novament ressonen tambors de guerra contra el model lingüístic a l'escola catalana. Ara, arran d'una proposta del Govern espanyol per incloure en els fulls de preinscripció una casella perquè progenitors i tutors consignin el desig que els seus fills i pupils rebin l'ensenyament en català, tot aprofitant el context de l'aplicació de les mesures d'execució forçosa de l'article 155 de la Constitució. El mateix president, Mariano Rajoy, ha confirmat que l'Executiu estudia la inclusió d'una casella que permeti triar el castellà com a llengua vehicular en el formulari que ompliran els pares d'alumnes en la pròxima preinscripció escolar a Catalunya. Això significaria, afirmen, que les famílies que ho sol·licitin podran escolaritzar els seus fills només en castellà.

A banda de les raons d'ordre pedagògic prou conegudes, que acrediten que tots els alumnes catalans presenten un bon domini oral i escrit de les dues llengües oficials al final de l'etapa educativa obligatòria, millor fins i tot que en algunes Comunitats monolingües; i de raons sociopolítiques, avalades per l'ampli consens entre la comunitat educativa i la majoria dels partits catalans, no hi ha arguments jurídics que permetin alterar a través d'un simple formulari el model de conjunció lingüística vigent a Catalunya des de 1983, tot i les previsions de la LOMCE en aquest sentit.

En efecte, l'Estatut (EAC) prescriu amb caràcter general (art. 35.1) que tothom té dret a rebre l'ensenyament en català i que aquest s'ha d'utilitzar normalment com a llengua vehicular i d'aprenentatge en l'ensenyament universitari i en el no universitari, acollint el model dissenyat per la Llei de Normalització Lingüística (1983) i el seu desenvolupament reglamentari posterior (decrets 362/1983, 576/1983 i 18/1986), en què s'afirmava que els centres educatius havien de tenir el català com a vehicle d'expressió normal en la seva activitat docent, tot i que l'ensenyament del castellà tingués una presència adequada en els plans d'estudi. En aquest sentit, el mateix TC havia manifestat repetidament que el dret a l'educació no inclou un dret a elegir la llengua de l'ensenyament (STC 195/1989), i que això no forma part de la competència estatal derivada de l'art. 149.1.30 CE (la potestat d'establir normes bàsiques per a garantir el dret fonamental a l'educació de l'article 27 CE, d'acord amb la STC 337/1994). A aquests efectes, l'article 35.2 EAC prescriu igualment que l'alumnat té dret a no ser separat en centres ni en grups de classe diferents per raó de la seva llengua habitual, i que l'alumnat que s'incorpori tardanament al sistema escolar pugui rebre un suport lingüístic especial si la manca de comprensió li dificulta seguir normalment l'ensenyament.

Així les coses, es pot dir que l'Estatut consagra els dos pilars bàsics del model lingüístic a l'escola adoptat legalment des de 1983 i que fou objecte d'enjudiciament en la STC 337/1994, que confirmà la seva validesa: primer, el model de conjunció lingüística (davant el model de segregació lingüística vigent, per exemple, al País Basc); i segon, la garantia que al final de l'etapa obligatòria tot l'alumnat pugui utilitzar normalment i correctament les dues llengües. Per això és preceptiu que el professorat conegui les dues llengües oficials i estigui en condicions de fer-ne ús en la tasca docent, sense dret a elegir entre totes dues. A l'ensenyament universitari, el professorat i l'alumnat tenen dret a expressar-se en la llengua oficial que escullin, tot i que, com preceptua la LPL (art. 24.3), han de conèixer suficientment les dues llengües, d'acord amb les exigències de la seva tasca docent.

En relació amb la regulació estatutària, la sentència sobre l'Estatut (STC 31/2010) va reconèixer, primer i novament, que no existeix el dret a què els fills rebin l'educació només en una de les llengües cooficials, a elecció dels interessats; i que correspon als poders públics, d'acord amb les seves competències determinar la presència de les llengües oficials en el

sistema educatiu; i segon, que el caràcter cooficial de les llengües i el principi de normalització lingüística de la llengua catalana han de comportar que les dues llengües oficials siguin objecte d'ensenyament i que el català pugui continuar sent el «centre de gravetat» del sistema educatiu a Catalunya, com havia dit tradicionalment el TC, sense que això signifiqui l'exclusió del castellà com llengua d'ensenyament.

La STC 31/2010 (FJ 23) reitera en aquest punt la seva doctrina: «no es pot posar en dubte la legitimitat constitucional d'un ensenyament en el que el vehicle de comunicació sigui la llengua pròpia de la Comunitat Autònoma i llengua cooficial en el seu territori, junt amb el castellà (STC 137/1986 FJ 1), donat que aquesta conseqüència es deriva de l'art. 3 CE [de la Constitució] i del que disposa el respectiu Estatut d'Autonomia» (STC 337/1994, FJ 9). Ara bé, afegeix, la regulació no pot excloure el castellà, cosa que resulta del sentit no exclouent de l'ús normal del català i de la resta d'enunciats estatutaris (art. 35.2), que estableixen el dret i el deure de conèixer el català i el castellà al finalitzar l'ensenyament obligatori, i del fet que ambdues llengües han de ser presents als plans d'estudis. Amb tot, això no obsta perquè la Generalitat pugui determinar una major presència de la llengua catalana com a llengua vehicular de l'ensenyament, d'acord amb el que el mateix TC va establir a la STC 337/1994, referida al primer ensenyament, i que la STC 31/2010 estén a totes les etapes i cicles educatius, de manera que correspon a la Generalitat i no a l'Estat determinar el nombre d'hores de cada llengua.

Amb posterioritat a l'aprovació de l'Estatut, la Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'Educació de Catalunya (LEC), en el seu títol II (art. 9-18) determinà el règim lingüístic del sistema educatiu amb la finalitat de garantir la normalització lingüística del català a tota la població escolar, sigui quina sigui la seva llengua habitual, i el compliment del deure i l'exercici del dret de conèixer amb suficiència oral i escrita el català i el castellà. Aquesta llei fou recorreguda pel govern de l'Estat i resta pendent d'un pronunciament del TC. Ara bé, i això és rellevant, en aquest interval la Llei Orgànica 8/2013, de 9 de desembre, de millora de la qualitat de l'educació (LOMCE) va introduir el dret dels representants legals dels menors a què els seus fills i pupils rebin l'ensenyament en castellà en les Comunitats amb més d'una llengua oficial (nova disposició addicional a la Llei Orgànica d'Educació, 38a).

Per això, la polèmica mesura de les preinscripcions, anunciada pel Mariano Rajoy, i pel també secretari d'Estat d'Educació, Marcial Marín, pretén emparar-se a la millora de la qualitat educativa (LOMCE). Es tracta d'una mesura inèdita, però que ara es voldria tirar endavant ja que és el Ministeri d'Educació qui en aquests moments du les regnes del departament d'Ensenyament de la Generalitat, en virtut de l'article 155 de la Constitució. Com es recordarà, la LOMCE també habilita l'Estat per substituir les Comunitats quan aquestes no garanteixin l'ensenyament en castellà, disposant l'escolarització dels alumnes afectats en centres privats que tinguin aquesta oferta, i traslladant a la Comunitat autònoma el cost corresponent. Aquest polèmica disposició sí que es va fer efectiva i fou objecte de desenvolupament reglamentari en el RD 591/2014.

Però l'important és que aquestes normes estatals representen una contravenció del règim lingüístic i l'ordenació competencial en matèria educativa establerts constitucionalment i estatutària [vegeu els dictàmens del Consell de Garanties Estatutàries (DCGE 3/2014 i 21/2014)]. Doncs correspon a la Generalitat la competència d'organització de l'ensenyament i triar la llengua en què aquest s'imparteix, perquè això mateix és el que legitima que existeixin diferents models lingüístics educatius constitucionalment vàlids, com ho és el de conjunció lingüística present a Catalunya. El mateix TC ha atribuït a l'Administració educativa estatal

únicament la funció de verificar el compliment adequat de les obligacions de les diverses administracions educatives i, entre aquestes, l'observança del respecte dels drets i els deures educatius, i, per tant, també de l'aprenentatge de les llengües oficials (STC 6/1982). Així doncs, el TC, fins ara, ha atribuït a l'Estat la capacitat només d'examinar les possibles infraccions de la legalitat produïdes, amb la finalitat d'impulsar les accions jurisdiccionals que siguin procedents (STC 54/1990, FJ 3). En congruència amb això, el TC ha rebutjat amb caràcter general la implementació de mecanismes estatals de control no previstos a la Constitució (STC 227/1988, FJ 20 d; 195/1989, FJ 3; 337/1994, FJ 5, 7, 8, 10 i 11; 35/2005, FJ 2; i 180/2013, FJ 8).

Ara mateix, resta pendent la mare de totes les batalles: el TC ha de resoldre el recurs d'inconstitucionalitat contra la LEC (pendent des de 2009) i els sis contra la LOMCE (des de 2014). Això serà decisiu. Durant aquest compàs d'espera, la justícia ordinària (en aquest cas la sala contenciosa-administrativa del TSJC i el TS) ha pres la davantera a instància d'alguns pares i associacions favorables al monolingüisme, i ha interpretat, al marge del legislador català i del propi TC, el percentatge d'hores a impartir en castellà. Caldrà veure també si el TC capgira la seva jurisprudència tradicional o acull les tesis del Govern de l'Estat i la LOMCE. Sentències recents com les del català a la funció pública balear o la de l'aranès no auguren massa coses bones. En tot cas, per tot el que s'ha exposat, sembla evident ara per ara que l'adopció de mesures executives o funcionals a l'empara de l'article 155 pot modificar el que preveu l'Estatut, la llei educativa catalana i la mateixa doctrina constitucional.

Joan Ridao